

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เพื่อสร้างแบบฝึกภาษาล้านนาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในพระธรรมเทศนาเรื่อง มหาวิบาก ได้ผลการศึกษาเป็นดังนี้

1. ด้านการสร้างคำ

ในการศึกษาเรื่องการสร้างคำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก สามารถวิเคราะห์การสร้างคำได้ดังต่อไปนี้

คำประสม

คำประสม คือ การนำคำที่มีความหมายต่างกันตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมาประสมกันเป็นคำใหม่ โดยใช้คำที่มีลักษณะเด่นเป็นคำหลักหรือคำตั้ง คำที่เกิดขึ้นใหม่มีความหมายใหม่ตามเค้าของคำเดิม วิธีการประสมคำสามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี ดังนี้

1. ประสมคำระหว่างคำภาษาไทยกับคำภาษาไทย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

“คนทั้งหลายฝูงใดได้ที่سوبเกิบดินเข้าไปในช่วงแก้วและช่วงเจดีย์และช่วงไม้มหาโพธิ์และที่อันกฐหมายไว้หื้อแก่พระพุทเจ้า” (มหาวิบาก น. 9 บ. 2)

- เกิบดิน หมายถึง ร่องเท้า

ตัวอย่างที่ 2

“คนทั้งหลายฝูงใดได้เอาเข้าของ (ข้าวของ) ท่านทั้งหลาย คือว่าเป็นหนี่ท่านบได้ใช้ได้แทนคนทั้งหลายฝูงนั้นได้ตกรรณนประมาณว่าได้ ๔ กัปป”

- เข้า (ข้าว) ของ หมายถึง สิ่งของต่างๆ มีเครื่องใช้เครื่องประดับ เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 3

“เมื่ออุ (กุ) ได้เป็นพระในโลกลนี้ตถาคตเจ็บหัวและคอปองเพื่อวิบากอันนั้นและ”

(มหาวิบาก น. 5 บ. 3)

- คอปอง หมายถึง โรคคอปอก

2. ประสมคำระหว่างคำภาษาไทยกับคำยืม (คำยืม หมายถึงคำภาษาบาลี – สันสกฤตและคำเขมร เนื่องจากภาษาบาลี – สันสกฤตและคำเขมร ได้มีใช้ในภาษาไทยมาเป็นเวลานาน) ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

“พระพุทธเจ้าเมื่อฉันเข้า (เข้า) ในเรือนกับทั้ง ชาวเจ้าภิกขุทั้งหลายได้ 500 คนเป็นบริวาร พระพุทธเจ้าฉันเข้า (เข้า) อันนั้นก็ด้วยวิบากพระพุทธเจ้าได้กินขึ้นหมู้ง่วนแล้วเลือดก็ถึงออกมา บัดเดียนั้นแล้ว” (มหาวิบาก น.1 บ.4)

- ชาวเจ้าภิกขุ หมายถึง พระเพศชายในพุทธศาสนา

ตัวอย่างที่ 2

“ดูราอาณนทเมื่อคู (คู) พระตถาคตได้เป็นพระยาพรหมทัตได้เอารีพลไปด้วยหนทางที่ 1 ได้ หื้อเจ้ารสีตน 1 ได้หนีเสียดหนทางนั้นเมื่อคู (คู) พระตถาคตได้เกิดเป็นพระยาเวสสันตระท่านได้ขับหนี จากราชการบ้านเมืองเพื่ออันและ” (มหาวิบาก น.4 บ. 2)

- เจ้ารสี หมายถึง นักบวชผู้อยู่ในป่า

ตัวอย่างที่ 3

“นักปราชญ์เข้าทั้งหลายเพิ่งรู้ตั้งเรารู้มานี้” (มหาวิบาก น.1 บ. 3)

- นักปราชญ์ หมายถึง ผู้มีความรู้ความฉลาด

ตารางการวิเคราะห์คำประสม

คำภาษาไทยกับคำภาษาไทย	คำภาษาไทยกับคำยืม
- กระทำการ กระทำ	- กฎหมาย กฎ
- ก้อนหิน ก้อน	- ช่วงเจตียะ เจตียะ
- กินเหล้า กิน	- ช่วงไม้มหาโพธิ์ โพธิ์

คำภาษาไทยกับคำภาษาไทย	คำภาษาไทยกับคำเขมร
- เก็บคืน ត្រឡប់	- เจ้าภิกษุ ខ្មោច
- ช่วงแก้ว ផ្នូកត្រែង	- เจ้ารสี ខ្មោច
- เข้า(ข้าว)ของ ផ្នែក	- ใจมาษา ខែមា
- คอพอง ក្រពា	- ฉันทเข้า (ข้าว) ច្រើន
- คำปาก កាំប្រ	- ฉันทน้ำ ច្រើន
- คูณแก้วทั้งสาม គុណ	- ซาคีหลัง គុណ
- จำเลียงวัว ចាំ	- ตรีศพะหยา ច្រើន
- ชันหมู่ง้วน ชัน	- นักปราชญ์ นัก
- เจ็บหัว เจ็บ	- ผ้าทิพย์ ผ้า
- ชั้นฟ้า ชั้น	- ผิดธัมม์ ผิด
- ชาวเจ้า เจ้า	- พระธัมม์ พระ
- ไข่แทน ไข่	- พระญา ญา
- คังไฟ ไฟ	- พระสังฆะ สังฆะ

คำภาษาไทยกับคำภาษาไทย	คำภาษาไทยกับคำเขมร
- เด็กน้อย	- ราชการ រាជការ
- ตั้งใจ	- ลูกศิษย์ សិษ្ស
- ตั้งหู	- โลกเขา ភ្នំព្រៃ
- ถ่มน้ำลาย	- สร้างสมพาน ប្រាសាទ
- น้ำแม่	
- น้ำลาย	
- น้ำใส	
- ในเรือน	
- บ่เลี้ยง	
- ใบตอง	
- ปายไม้	
- ผู้แก่	
- แผ่นดิน	

ลิขสิทธิ์ในทำวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

คำภาษาไทยกับคำภาษาไทย	คำภาษาไทยกับคำยืม
- ผุงยิง	ฝักยุง
- พระเจ้า	ไครยว
- พอกหัว	ตุลยง
- ฟันตักกาด	ไครยว
- แม่น้ำ	เอยย
- ไม้เหล็ยม	เอยย
- ลิ่นขาว	ลยง
- ใส่มุม	ไวย
- ใสใจ	ไวย
- ใสโทษ	ไวย
- หมออชา (ชา)	ยง
- หมากเกี้ยว (เกี้ยว)	ยง

คำซ้อน

คำซ้อน คือ นำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาเรียงกัน ทำให้เกิดความหมายใหม่ วิธีการซ้อนคำแบ่งได้เป็น 3 วิธี ดังนี้

1. การซ้อนคำภาษาไทยกับคำภาษาไทย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

คำว่า “จีเยี้ยว” ซ้อนกันระหว่าง จี กับ เยี้ยว หมายถึง ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ

“คนทั้งหลายกลางพร่องได้เอาผ้าพอกหัวไปในวัดเข้าไปเขตแดนเจตียะไม้สะหริ่มหาโพธิ์และประการ 1 ได้เสียดยาคเยื่อใบตองหมากเคี้ยวถ่มน้ำลายและจีเยี้ยวและกินเหล้าเข้าไปในช่วงแก้วเจ้าทั้ง 3” (มหาวิบาก น. 9 บ. 5)

ตัวอย่างที่ 2

คำว่า “บ้านเมือง” ซ้อนกันระหว่าง บ้าน กับ เมือง หมายถึง หมู่บ้าน, ถิ่นที่มนุษย์อยู่

“ดูราอาณนทในกาละคาบ 1 ฤ (ฤ) พระตลาคตได้เป็นพระยาตน 1 ได้เสวยสัมปัตติ กระทำการบ้านเมืองได้ชาวปีแล้วก็ได้ขังนางไว้ชาวห้อง” (มหาวิบาก น.2 บ.4)

ตัวอย่างที่ 3

คำว่า “มากนัก” ซ้อนกันระหว่าง มาก กับ นัก หมายถึง หลาย ตรงกันข้ามกับน้อย

“พระพุทธเจ้าก็คืนมาสู่ป่าเขตวันอารามแล้วพระพุทธเจ้าก็ขึ้นมาเิงแม่น้ำที่ 1 ก็ยินลำบากมากนักจึงจักห้อมหาอนนทเธเอาผ้ามาทบหื้อเป็น 3 ชั้น ปุหื้อพระพุทธเจ้าอนแทบฝั่งน้ำที่นั่นหันและ” (มหาวิบาก น.1 บ.5)

2. การซ้อนคำภาษาไทยกับคำขี้ม ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

คำว่า “เขตแดน” ซ้อนกันระหว่าง เขต กับ แดน หมายถึง แดนที่กำหนดให้, ที่ดิน, ที่นา

“คนฝูงใดได้โลกเอาเขตแดนได้กฤหมายไว้แห่งท่านผู้อื่นและโลกเอาของท่านมีต้นว่าบ้านเมืองไรสวนเรือกพันประมาณ คนทั้งหลายฝูงนั้นได้ตกนารกด้วยวิบากแห่งเขานานประมาณ 10 กัปปี” (มหาวิบาก น.9 บ. 1)

ตัวอย่างที่ 2

“ครูบาอาจารย์” ซ่อนกันระหว่าง ครูบา กับ อาจารย์ หมายถึง ครูผู้สอนคุณบุตร หมายถึง สมภาร

“บุคคลผู้ใดได้ใส่โทษแก่ครูบาอาจารย์และอุปัชฌาย์พ่อแม่บุคคลทั้งหลายผู้นั้นได้ ตกนารกนานประมาณว่าได้ 4 กัปป์ (มหาวิบาก น. 8 บ. 1)

ตัวอย่าง 3

คำว่า “จตุตถาย” ซ่อนกันระหว่าง จุติ กับ ตาย หมายถึง ตาย

“กู (กู) พระตถาคตได้เป็นพระยาตน 1 ได้เสวยสัมปตติ กระทบการบ้านเมืองได้ชาวปีแล้วก็ได้ ชังนางไว้ชาวห้องไว้เสพกามกิเลสด้วยวิบากเท่านั้นกัน จตุตถาย จากอดีตภาวะอันเป็นพระยาที่ได้ ไปตกนารกปางนั้นนานได้ 8 หมื่นปี” (มหาวิบาก น. 2 บ. 5)

3. การซ่อนคำขี้มกับคำขี้ม ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

“ด้วยกัมมวิบากอันได้ดูคกินน้ำเหล้าแล้วสูตรและเทศนาธัมม์นั้น ได้เสวยทุกขเวทนา มากนัก”

การซ่อนคำไทยกับคำไทย	การซ่อนคำไทยกับคำขี้ม	การซ่อนคำขี้มกับคำขี้ม
- กว้างขวาง <u>กวงกวัง</u>	- กาลคาบ <u>กัลกัฏ</u>	- กัมมวิบาก <u>กัมมวิบก</u>
- จับหนึ <u>จับญ</u>	- เขตแดน <u>เขตแดน</u>	- ทุกขเวทนา <u>ทุกขเวทนา</u>
- จี้เขี้ยว <u>จี้เขี้ยว</u>	- กู (กู) ตถาคต <u>กุตถาคต</u>	
- จุ่นเสียว <u>จุ่นเสียว</u>	- ครูบาอาจารย์ <u>ครูบาศรี</u>	
- คบข่า <u>คบข่า</u>	- จุติตาย <u>จตุตถาย</u>	
- จ่ายกิน <u>จ่ายกิน</u>	- คอยพู่เขา <u>คอยพู่เขา</u>	

การช้อนคำไทยกับคำไทย	การช้อนคำไทยกับคำยืม	การช้อนคำยืมกับคำยืม
<ul style="list-style-type: none"> - คุดกิน คุดกิน - ได้ใช้ได้แทน ได้ใช้ได้แทน - เต็มเพียง เต็มเพียง - ถังออก ถังออก - ถือเอา ถือเอา - บ้านเมือง บ้านเมือง - ปายหนี ปายหนี - เป็นถ้อยเป็นคำ เป็นถ้อยเป็นคำ - ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้เฒ่าผู้แก่ - มากนัก มากนัก - สวนเรือก สวนเรือก - หยากเขื่อ หยากเขื่อ - อันห้อยอันแขวน อันห้อยอันแขวน 	<ul style="list-style-type: none"> - น้ำสมุทร น้ำสมุทร - ผีเผด ผีเผด - สลึงสันเทหะ สลึงสันเทหะ 	

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

คำซ้ำ

คำซ้ำ คือ การนำคำ ๆ เดียวกันมากล่าว 2 ครั้ง หรือเขียนซ้ำกันมีความหมายเน้นหนักขึ้น หรือเบาลง เป็นลักษณะของคำประสมชนิดหนึ่ง

ผลจากการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เรื่อง มหาวิบาก ไม่พบคำซ้ำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องนี้

ในการศึกษาวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เรื่อง มหาวิบาก สามารถสรุปวิธีการสร้างคำได้ดังนี้

1. การประสมคำ แบ่งได้เป็น 2 วิธี ได้แก่
  - 1.1 ประสมคำระหว่างคำภาษาไทยกับคำภาษาไทย
  - 1.2 ประสมคำระหว่างคำภาษาไทยกับคำภาษาต่างประเทศ
2. การซ้อนคำ แบ่งได้เป็น 3 วิธี ได้แก่
  - 2.1 การซ้อนคำไทยกับคำไทย
  - 2.2 การซ้อนคำไทยกับคำยืม
  - 2.3 การซ้อนคำยืมกับคำยืม
3. การซ้ำคำ ไม่พบคำที่มีลักษณะดังกล่าว

2. ด้านการใช้คำ

คำที่ประกอบเข้าเป็นประโยคในภาษาเพื่อใช้ในการสื่อสาร ย่อมประกอบด้วยส่วนต่างๆ ของคำที่เป็นคำหลัก และคำขยาย ในการศึกษาเรื่องการใช้คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก จึงเป็นการศึกษาชนิดของคำในพระธรรมเทศนาดังกล่าว คำเหล่านี้มีลักษณะการประกอบเข้าเป็นประโยคเช่นเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน แต่ก็สามารถเห็นลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ในภาษาล้านนา ดังที่ได้วิเคราะห์เป็นลำดับต่อไปนี้

2.1 การใช้คำนาม

คำนาม คือ คำที่เป็นชื่อของคน สัตว์ สถานที่ สิ่งของ และกิริยาอาการต่างๆ ในภาษา คำนามนี้เมื่ออยู่ในประโยคจะปรากฏในตำแหน่งของประธานและกรรม ผลการวิเคราะห์การใช้คำนามในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก สามารถสรุปได้เป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นประธานในประโยค ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

“ดูราอานนทเมื่อกู (กู) พระตถาคตได้เป็นพระยาพรหมทัตได้เอาริพลไปด้วยหนทางที่ 1 ได้หื้อเจ้ารสิตน 1 ได้หนีเสียนทางนั้นเมื่อกู (กู) พระตถาคตได้เกิดเป็นพระยาเวสสันดรท่านได้จับหนี จากราชการบ้านเมืองเพื่ออันและ” (มหาวิบาก น.4 บ. 2)

ตัวอย่างที่ 2

“จนทอุปาสะกะมานิมนต์เอาพระพุทธเจ้าเมื่อฉันเข้า (เข้า) ในเรือนกับทั้งชาวเจ้าภิกษุทั้งหลายได้ 500 คนเป็นบริวาร” (มหาวิบาก น.1 บ.3)

ตัวอย่างที่ 3

“ยังมีดอยภูเขาลูก 1 สูงได้โยชนะ กว้างก็ได้โยชนะร้อยปีทิพย์ไหนเทวดาเอาผ้าทิพย์มาลาวาดดอยอันนั้นหื้อค่อมเพียงแผ่นดินหื้อเสมอกันก็จึงได้ชื่อว่ากัปปี 1“ (มหาวิบาก น.10 บ.3)

2. ทำหน้าที่เป็นกรรมในประโยค ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

“คนทั้งหลายฝูงใดได้ถือศูบเก็บดินเข้าไปในช่วงแก้วและช่วงเจดีย์และช่วงไม้มหาโพธิ์และที่อันกฎหมายไว้หื้อแก่พระพุทธเจ้า” (มหาวิบาก น.9 บ. 2)

ตัวอย่างที่ 2

“คนทั้งหลายฝูงใดได้เอาเข้าของ (เข้า) ท่านทั้งหลาย ก็ว่าเป็นหนี้ท่านบ่ได้ใช้ได้แทนคนทั้งหลายฝูงนั้นได้ตกรากนานประมาณว่าได้ 4 กัปปี” (มหาวิบาก น.8 บ.3)

ตัวอย่างที่ 3

“ประการ 1 ได้เสียดอกเหี่ยวใบตองหมากเคี้ยวถ่มน้ำลายและขี้เยี่ยวและกินเหล้าเข้าไปในช่วงแก้วเข้าทั้ง 3 ประการ” (มหาวิบาก น. 9 บ. 5)

2.2 การใช้ลักษณนาม

ลักษณนาม คือ นามที่ใช้บอกลักษณะของนามที่อยู่ข้างหน้า โดยจะวางไว้หลังคำบอกจำนวนนับ คำลักษณนามอาจกล่าวโดยสรุปว่า คำลักษณนามเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งในภาษาไทย ใช้บอกชนิดและลักษณะของสิ่งที่อ้างถึง ซึ่งทำให้ประโยคสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ลักษณนามยังช่วยให้คำที่มีความหมายหลายนัย มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ผลการวิเคราะห์การใช้ลักษณนามในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก สามารถสรุปได้ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

“บุคคละผู้ใดได้ใส่โทษแก่ครูบาอาจารย์และอุปัชฌาย์พ่อแม่ บุคคละทั้งหลายฝูงนั้นได้ตกนรกนานประมาณว่าได้ 4 **กัปป์**” (มหาวิบาก น. 8 บ. 2)

ตัวอย่างที่ 2

“เมื่อนั้นพระพุทธเจ้าก็เทศนาธรรมอันนี้แล้ว เป็นอันกว้างขวางดังนี้แล้ว**คุณ**ทั้งหลายลงพร่องได้ฆ่าสัตว์ทั้งหลาย” (มหาวิบาก น.7 บ. 1)

ตัวอย่างที่ 3

“ดูราอาณนทในกาละ**คาบ** 1 เมื่อตลาคตยังสร้างสมพานได้ตั้งไฟพื้นไม้โคจรต้น 1 ยังมีหนูตัว 1 แปงมุ้งอยู่บายไม้ต้นนั้นควันไฟอันนั้นก็เมื่อรมหนูตัวนั้นอยู่บได้ก็ปาวตกแม่น้ำคงคาไปหิ้นและ” (มหาวิบาก น.3 บ.2)

ตัวอย่างที่ 4

“ดูราอาณนทคนทั้งหลายฝูงใดได้ถือมิจฉาทิฐิอันผิดกรรมบรูู้คุณแก้วทั้ง 3 **จำพวก**บรูู้คุณท่านอันกระทำหื้อแก่ตนนั้น” (มหาวิบาก น.7 บ.4)

ตัวอย่างที่ 5

“พระพุทธเจ้าก็ขึ้นมาเจิงแม่น้ำที่ 1 ก็ยินลำบากมากนักจึงจักหื้อมหาอาณนทเถรเอาผ้ามาทบหื้อเป็น 3 **ชั้น** ปูหื้อพระพุทธเจ้านอนแทบฝั่งน้ำที่นั้นหิ้นและ” (มหาวิบาก น. 1 บ. 5)

ตัวอย่างที่ 6

“จนทอุปาสะกะมานิมนต์เอาพระพุทธเจ้าเมื่อฉันทเข้า (ข้าว) ในเรือนกับทั้งชาวเจ้าภิกขุทั้งหลายได้ 500 ตนเป็นบริวาร” (มหาวิบาก น.1 บ.3)

ตัวอย่างที่ 7

“ดูราอนนทในกาละคาบ 1 เมื่อตถาคตยังสร้างสมพานได้ตั้งไฟพื้นไม้โคจรต้น 1 ยังมีหนุตัว1 แปงมุ้งอยู่ปายไม้คันทันคันทันไฟอันนั้นก็เมื่อรมหนุตัวนั้นอยู่บุดี้ก็ปาวคกแม่ น้ำคองคาไปหั้นและ” (มหาวิบาก น.3 บ.2)

ตัวอย่างที่ 8

“ประการ 1 ได้เสียดหยากเหยื่อใบตองหมากเคี้ยวถ่มน้ำลายและจี้เขี้ยวและกินเหล่าเข้าไปในขวางแก้วเจ้าทั้ง 3 ประการ” (มหาวิบาก น. 9 บ. 5)

ตัวอย่างที่ 9

“ดูราอนนทบุคคละณิงชายทั้งหลายฝูงโคและได้กระทำตังกู (กู) พระตถาคตหากได้กระทำมานี้ก็จักได้ต้องทุกขเวทนาคั่งกล่าวมานี้ทุกอันดีหลี” (มหาวิบาก น. 6 บ. 1)

ตัวอย่างที่ 10

“เมื่อพายลุนได้เกิดเป็นผีเป็นเผดมีตนสูงได้ 60 โยชน์นะมีตัวใหญ่ 8 พันวา (มหาวิบาก น. 9 บ. 3)

ตัวอย่างที่ 11

“กู(กู) พระตถาคตก็ได้เกิดท้องแม่ได้ปายหนีออกไปจากเวียงมิถิราไปอยู่เมืองกบิลจัมปาจึงประสูติออกมา ใหญ่ขึ้นมายุได้ 16 ปี ไปค้าสะเปา สะเปาก็แตกตกรน้ำ สมุทได้ 7 วัน” (มหาวิบาก น. 3 บ. 4)

ตัวอย่างที่ 12

“ข้าแต่พระพุทธเจ้าคนทั้งหลายลงพร้อมนั้นได้เกิดมาในสัญจิวนารกและโลรวนารกและต่าป็นนารกและอวีจिनารกทั้งหลาย 8 หม้อ” (มหาวิบาก น. 6 บ. 3)

ตัวอย่างที่ 13

“ดูราอานนทพระตถาคตพำเพ็ญบารมีธรรมทั้งหลายนานประมาณได้ 4 อสงไขยปลายแสนมหากัปป์จึงจักได้ตรัสสหยาศัพท์พญญเป็นพระเพื่อจัก ตรัสความสลึง สันเทหะ แก่คนและเตวดาทั้งหลาย” (มหาวิบาก น. 6 บ. 4)

ตัวอย่างที่ 14

“ว่าดูราอานนทนี้หากเป็นแต่ด้วยวิบาก แห่งกุ (กุ) พระตถาคตแต่พายหลังพื้นมาค้าย” (มหาวิบาก น. 2 บ. 1)

2.2 การใช้คำสรรพนาม

สรรพนาม คือ คำที่ใช้แทนนามในการพูดการเขียน โดยทั่วไปในการพูดการเขียนจะไม่นิยมใช้คำใดคำหนึ่งซ้ำๆ กัน มักจะเปลี่ยนไปใช้คำแทนนามแทน การใช้คำสรรพนาม มีปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก สามารถสรุปได้ดัง ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

“คนทั้งหลายลางพร่องได้ฆ่าสัตว์ทั้งหลายมีต้นว่าแพะและสุนัขเหตุตั้งอันเขาทั้งหลายได้ตกลงฆตนารก” (มหาวิบาก น.7 บ. 2)

ตัวอย่างที่ 2

“พระพุทเจ้าก็กล่าวว่าคุณาอานนทนี้หากเป็นแต่ด้วยวิบากแห่งกุ (กุ) พระตถาคตแต่พายหลังพื้นมาค้าย” (มหาวิบาก น.2 บ.2)

ตัวอย่างที่ 3

“เมื่อนั้นพระพุทเจ้าได้ยินคลาคำจาแห่งมหาอานนทเจ้าด้วยทิพพโศดาแล้วพระพุทเจ้าจึงกล่าวว่าดูราอานนท” (มหาวิบาก น.6 บ. 4)

ตัวอย่างที่ 4

“ท่านทั้งหลายใคร่รู้จุงจักตั้งใจฟังด้วยอันคบบยาดั่งพระตถาคตจักกล่าววิบากแห่งท่านทั้งหลายนี้และ” (มหาวิบาก น.6 บ.5)

ตัวอย่างที่ 5

“ดูราอานนทเถรในกาละคาบ 1 ฤ(ฤ)พระตถาคตได้ เป็นพระยาคน 1 ได้เสวยสัมปัตติ”
(มหาวิบาก น.2 บ. 5)

ตัวอย่างที่ 6

“นักราชญเจ้าทั้งหลายเพ็งรู้คั่งเรัจรู้มานี้” (มหาวิบาก น.1 บ. 3)

ตัวอย่างที่ 7

“ผิวาท่านทั้งหลายใครรู้จุงจักตั้งใจพิงด้วยอันคบยาคั่งพระตถาคตจักกล่าววิบากแห่งฐาท่าน
ทั้งหลายนี้และ” (มหาวิบาก น.6 บ. 5)

2.3 การใช้คำกริยา

คำ กริยา คือคำแสดงการกระทำ อากาหรือสภาพของนามหรือสรรพนามในประโยค คำกริยาจะเป็นคำสำคัญที่จะสื่อความหมายให้ประโยคสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หากประโยคขาดคำกริยาจะสื่อความไม่ครบถ้วน

คำกริยาโดยทั่วไปจะอยู่หลังนามหรือสรรพนามที่เป็นผู้กระทำ และอยู่หน้านามหรือสรรพนามที่เป็นผู้ถูกกระทำ การใช้คำกริยา มีปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก สามารถสรุปได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“ดูราอานนทในกาลเมื่อก่อนตถาคตได้เกิดเป็นภิกษุตน 1 เมื่อสอนลูกศิษย์ (ฤ)ได้ดำผู้มีศีล
ว่าสูนี้เท่าดีกินเหล็กแดงตางเข้า (เข้า) ว่าอัน เมื่อ (ฤ)ได้เป็นพระเจ้าเกิดมาในโลกนี้วิบาก (ฤ)ได้
กินเข้าแดงเพื่ออันและ” (มหาวิบาก น.5 บ. 4)

ตัวอย่างที่ 2

“พระพุทธเจ้าก็ฉันน้ำอันขุ่นแล้วก็จิงจิกเอามาขังวิบากแห่งพระพุทธเจ้าอันกระทำแต่พาย
หลังมาอันนับปีได้มาเทศนาแก่มหาอานนทเถรหือรู้คั่งนี้” (มหาวิบาก น.2 บ.2)

ตัวอย่างที่ 3

“ดูราอาณนทในกาละคาบ 1 เมื่อตถาคตยังสร้างสมพทานได้ตั้งไฟพื้นไม้โคจรต้น 1 ยังมีหนุตัว 1 แปรมุ้งอยู่ปลายไม้ต้นนั้นควันไฟอันนั้นก็เมื่อรมหนุตัวนั้นอยู่ก็ได้ที่ปาวตคแม่ น้ำคงคาไปหั้นและ” (มหาวิบาก น.3 บ.2)

ตัวอย่างที่ 4

“กัณฑ์ ข้าแห่งพระพุทธเจ้าประกอบด้วยมหากรุณา ผู้ข้าก็ตั้งหูฟังใส่ใจจำเอาซึ่งธรรมเทศนาแห่งพระพุทธเจ้าด้วยสิริสาเหนือหัวแห่งข้าและเมื่อนั้นพระพุทธเจ้าก็เทศนาธรรมอันนี้แล้ว” (มหาวิบาก น. 7 บ. 1)

ตัวอย่างที่ 5

“คนทั้งหลายกลางพร่องได้เอาผ้าพอกหัวเข้าไปในวัดเข้าไปเขตแดน เจตติยะไม้สะหริ่มหาโพธิ์และประการ 1 ได้เสียดหยากเหยื่อใบตองหมากเคี้ยวถ่มน้ำลายและจี้เขี้ยวและกินเหล้าเข้าไปในช่วงแก้วเจ้าทั้ง 3 ประการ” (มหาวิบาก น.9 บ.5)

ตัวอย่างที่ 6

“คนทั้งหลายกลางพร่องได้เอาผ้าพอกหัวเข้าไปในวัดเข้าไปเขตแดน เจตติยะไม้สะหริ่มหาโพธิ์และประการ 1 ได้เสียดหยากเหยื่อใบตองหมากเคี้ยวถ่มน้ำลายและจี้เขี้ยวและกินเหล้าเข้าไปในช่วงแก้วเจ้าทั้ง 3 ประการ” (มหาวิบาก น.9 บ.5)

ตัวอย่างที่ 7

“สัตตบุคคละณิงชายทั้งหลายฝูงใดได้เอาของเจตติยะ และของพระเจ้าจ่ายกินบ่ได้ใช้แทนคนทั้งหลายฝูงนั้นวิบากแห่งเขาได้ตจนารกนานประมาณว่าได้ 7 กัปปิ” (มหาวิบาก น.8 บ.4)

ตัวอย่างที่ 8

“ดูราอาณนทคนฝูงใดให้บังเกิดชื่อว่าไสโทษแก่สังฆะหือแตกจากกันได้กระทำโทษแก่พ่อและแม่คนฝูงนั้นย่อมได้ตกต่าปีนนารก” (มหาวิบาก น.7 บ.5)

ตัวอย่างที่ 9

“ประการ 1 ยังมีขุมอัน 1 เล็กก็ได้โยชนะ กว้างก็ได้โยชนะร้อยปีทิพย์ไหนเทวดาเอาฟัน
 ฟักกาดและเม็ดมาใส่ขุมอันนั้นหื้อเต็มเพียงแผ่นดินตั้งอัน” (มหาวิบาก น.10 บ.4)

ตัวอย่างที่ 10

“พระพุทธเจ้าก็ใช้ห้อมหาอนนทเถรถือเอาข้อมมิกระไปตักเอาขังน้ำแม่มาหื้อ”
 (มหาวิบาก น.2 บ.1)

ตัวอย่างที่ 11

“พระพุทธเจ้าฉันข้าว(ข้าว) อันนั้นก็ด้วยวิบากพระพุทธเจ้าได้กินขึ้นหมุง้วนแล้วเลือดก็ถั่ง
 ออกมาบัดเดียนั้นแล้วพระพุทธเจ้าก็คืนมาสู่ป่าเขตวันอาราม” (มหาวิบาก น.1 บ.4)

ตัวอย่างที่ 12

“ดูราอนนทเมื่อพระตลาคตได้เกิดมาเป็นนายผู้ 1 ได้ใส่โทษแก่พระปัจเจกเจ้าตน 1 ด้วย
 วิบากอันนั้นบเลียงเมื่อคุณ(กุ) ได้เป็นพระในโลกลีนางสุนทรได้ใส่โทษแก่คุณ(กุ)พระตลาคตเพื่ออัน
 และ” (มหาวิบาก น.4 บ.3)

ตัวอย่างที่ 13

“ดูราอนนทคนฝูงใดให้บังเกิดคือว่าใส่โทษแก่สังฆะและมังสังฆะหื้อแตกจากกันได้
 กระทำโทษแก่พ่อและแม่คนฝูงนั้นย่อมได้ตกต่าป็นนารก” (มหาวิบาก น.7 บ.5)

ตัวอย่างที่ 14

“ดูราอนนทคนทั้งหลายฝูงใดได้ถึงมีจกาทิฐิอันผิดธรรมบรูคุณแก้วทั้ง 3 จำพวกบรู
 คุณท่านอันกระทำหื้อแก่คนนั้น” (มหาวิบาก น.7 บ.4)

ตัวอย่างที่ 15

“กันเต ข้าแห่งพระพุทธเจ้าประกอบด้วยมหากรุณาผู้ข้าก็ตั้งหุฟังใส่ใจจำเอาข้อมมเทศนา
 แห่งพระพุทธเจ้า” (มหาวิบาก น.7 บ.1)

2.4 การใช้คำสันธาน

คำสันธาน คือ คำที่ใช้เชื่อมคำกับคำ ประโยคกับประโยค ข้อความกับข้อความให้ต่อเนื่องกัน

การใช้คำสันธาน มีปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก สามารถสรุปได้ตามตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

“อันว่าลัทธิพญูปุทธเจ้าตนสั่งสอนวิมุตติวิสัยธรรมแก่ไว้ในยยะบริษัททั้งหลายปรารถนาซึ่งอุปาสะกะผู้หนึ่ง ชื่อว่า จุนท ให้เป็นเหตุแก่ธรรมเทศนาญาณแล้วพระก็เทศนายังธรรมเทศนาอันนี้” (มหาวิบาก น.1 บ. 2)

ตัวอย่างที่ 2

“พระพุทธเจ้าเมื่อฉันเข้า (ข้าว) ในเรือนกับทั้งชาวเจ้าภิกขุทั้งหลายได้ 500 คนเป็นบริวาร” (มหาวิบาก น.1 บ. 3)

ตัวอย่างที่ 3

“พระพุทธเจ้าเมื่อฉันเข้า (ข้าว) ในเรือนกับทั้งชาวเจ้าภิกขุทั้งหลายได้ 500 คนเป็นบริวารพระพุทธเจ้าฉันเข้า(ข้าว)อันนั้นก็ด้วยวิบากพระพุทธเจ้าได้กินขึ้นหมู้ง่วนแล้วเลือดก็ถึงออกมาบาดเดียนั้นแล้ว” (มหาวิบาก น.1 บ.4)

ตัวอย่างที่ 4

“พระพุทธเจ้าก็กล่าวว่าคุณราอานนอันนี้หากเป็นแต่ด้วยวิบากแห่งกุ(ณ)พระตถาคตแต่พายหลังพื้นมาด้าย” (มหาวิบาก น.2 บ.3)

ตัวอย่างที่ 5

“เมื่อคุณ(ณ)ได้เกิดเป็นสุวรรณสามพระยากบิลยักษ์ได้ยังคุณ(ณ)ก็ด้วยวิบากคุณ(ณ)ได้แทงลูกฟังพอนเท่านั้นด้าย” (มหาวิบาก น.3 บ. 5)

3. ด้านความหมายของคำ

คำมีความสำคัญมากในการใช้ภาษา ฉะนั้นการเรียนรู้เรื่องความหมายของคำในภาษาจึงมีความจำเป็นมาก คำบางคำมีความหมายไม่คงที่ขึ้นอยู่กับการใช้และตำแหน่งของคำนั้น ๆ เมื่อใช้ตามปกติหรืออยู่ตามลำพังจะมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่เมื่อเข้าประโยคหรือเข้าความ ความหมายของคำอาจเปลี่ยนไปเพราะความหมายของคำเป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด ในที่นี้จะขอกล่าวถึงความหมายของคำไว้ดังต่อไปนี้

3.1 ความหมายโดยตรง

ความหมายโดยตรง ได้แก่ ความหมายตามปกติของคำ เนื้อความเป็นอย่างไร ความหมายก็เป็นเช่นนั้น ความหมายโดยตรง มีปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“สัตตปุกกะณิงชายทั้งหลายฝูงใดได้อาของเจตยะ และของพระเจ้าจ่ายกินบิได้ใช้แทน คนทั้งหลายฝูงนั้นวิบากแห่งเขาได้ตกรากนานประมาณว่าได้ 7 กัปป์” (มหาวิบาก น.8 บ.4)

ตัวอย่างที่ 2

“พระก็เทศนายังธรรมเทศนาอันนี้ สังกายนาจารย์เจ้ากฎหมาย ด้วยอทิกลยามกถาวา มหาวิปากี้ นี้แท้แล” (มหาวิบาก น. 1 บ.2)

ตัวอย่างที่ 3

“เราทั้งหลายเพิ่งรู้ตั้งนี้เทอะ ยังมีดอยภูเขาลูก 1 สูงได้โยชนะ กว้างก็ได้โยชนะร้อยปีทิพย์ ไหนเทวดาเอาผ้าทิพย์มาลาวาดคอยอันนั้นหื้อค่อมเพียงแผ่นดิน หื้อเสมอกันก็จึงได้ชื่อว่ากัปป์ 1” (มหาวิบาก น. 10 บ.3)

ตัวอย่างที่ 4

“ดูราอนนทในกาละคาบ 1 กุ (กุ) พระตถาคตได้เป็นเด็กน้อย ไปเลี้ยงวัวได้เอาไม้เหล็กม แทงลูกฟงพอนตัว 1” (มหาวิบาก น. 3 บ.4)

ตัวอย่างที่ 5

“คนทั้งหลายกลางพร่องได้เอาผ้าพอกหัวเข้าไปในวัดเข้าไปเขตแดน เจตียะไม้สะหรือมหาโพธิ์และประการ 1 ได้เสียดยาคเหยื่อใบตองหมากเคี้ยวถ่มน้ำลายและจี้เขี้ยวและกินเหล้าเข้าไปในช่วงแก้วเจ้าตั้ง 3 ประการ” (มหาวิบาก น. 9 บ. 5)

3.2 ความหมายเชิงอุปมา

ความหมายเชิงอุปมา หรือความหมายโดยนัย ได้แก่ ความหมายของคำที่กลายไปจากความหมายเดิม เช่น เสือ ความหมายเดิมหรือความหมายตรงคือสัตว์ป่าที่ดุร้ายชนิดหนึ่ง แต่เราใช้คำ “เสือ” ในความหมายดุร้าย หรือ น่ากลัว ได้ เช่น เขาเป็นเสือร้ายในถิ่นนี้ คำอุปมาจึงหมายถึงการนำคำที่ใช้อยู่ตามปกติสำหรับสิ่งหนึ่งไปใช้กับอีกสิ่งหนึ่งที่เห็นว่ามีลักษณะคล้ายกันหรือเข้ากันได้ ความหมายเชิงอุปมา มีปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

“ดูราอาณนทคนทั้งหลายฝูงใดได้ถือมิชฌาทีฐอันผิฉธรรมบรู้อุณแก้วทั้งสามจำพวกบรู้อุณทานอันกระทำหื้อแก่ตนนั้น” (มหาวิบาก น.7 บ.4)

3.3 ความหมายตามบริบท

ความหมายตามบริบท คือ ความหมายของคำจะขึ้นอยู่กับความหมายในประโยค เมื่อข้อความในประโยคเปลี่ยนไป ความหมายก็จะเปลี่ยนไปด้วย ความหมายตามบริบทมีปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“คนทั้งหลายฝูงใดได้ถือสุบเกิบตีนเข้าไปในช่วงแก้วและช่วงเจตียะและช่วงไม้มหาโพธิ์และที่อันกฐหมายไว้หื้อแก่พระพุทธเจ้า” (มหาวิบาก น.9 บ. 2)

ตัวอย่างที่ 2

“สัตตปุกคละฉิงชายทั้งหลายฝูงใดได้เอาของเจตียะ และของพระเจ้าจ่ายกินบได้ใช้แทนคนทั้งหลายฝูงนั้นวิบากแห่งเขาได้ตกนรกนานประมาณว่าได้ 7 กัปปีและ” (มหาวิบาก น.8 บ.4)

ตัวอย่างที่ 3

“ดูราอานนทในกาละคาบ 1 พระตลาคตได้เป็นเจ้าเลี้ยงวัวได้อ้าวไปหากินน้ำที่ขุนที่ร้ายวิบากอันนั้นท่านได้ไปตักเอาน้ำมาให้อูพระตลาคตอันนั้น” (มหาวิบาก น. 2 บ.3)

ตัวอย่างที่ 4

“พระพุทธเจ้าฉันเข้าอันนั้นก็ด้วยวิบากพระพุทธเจ้าได้กินชั้นหมู้ง่วนแล้วเลือดก็ถั่งออกมา บัดเดียนั้นแล้ว” (มหาวิบาก น.1 บ.4)

ตัวอย่างที่ 5

“จนทูลุปาสะกะมานิมนต์เอาพระพุทธเจ้าเมื่อฉันเข้าในเรือนกับทั้งชาวเจ้ากิกขุทั้งหลายได้ 500 คนเป็นบริวาร” (มหาวิบาก น.1 บ.3)

ตัวอย่างที่ 6

“ดูราอานนทเมื่ออุพระตลาคตได้เป็นพระยาพรหมทัตได้เอาริพลไปด้วยหนทางที่ 1 ได้หื้อเจ้ารสีตน 1 ได้หนีเสียนทางนั้น” (มหาวิบาก น. 4 บ. 2)

ตัวอย่างที่ 7

“ฝูงงูมีใจมายากกับด้วยชาวเจ้าตนมีศีลแล้วเมื่อพายนพอยได้ดิเตียนด้วยคำอันใดอัน 1 ตั้งอัน” (มหาวิบาก น.8 บ. 3)

3.4 ความหมายแฝง

ความหมายแฝง เป็นความหมายย่อยที่เร้นอยู่ในความหมายใหญ่ หรือความหมายปกติ เพื่อบอกลักษณะหรือรายละเอียดบางอย่างของความหมายใหญ่อีกชั้นหนึ่งความหมายแฝง มีปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบากสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

“เราทั้งหลายเพิ่งรู้ตั้งนี้เทอะ ยังมีดอยพุกเขาลูก 1 สูงได้โยชนะ กว้างก็ได้โยชนะร้อยปีทิพย์ ไหนเทวดาเอาผ้าทิพย์มาลาวาดดอยอันนั้น หื้อค่อมเพียงแผ่นดินหื้อเสมอกันก็จึงได้ชื่อว่ากับปี 1 และ” (มหาวิบาก น.10 บ.3)

3.5 ความหมายจิตประหวัด

ความหมายจิตประหวัด ได้แก่ความหมายที่เกี่ยวข้องอยู่กับประสบการณ์ ความรู้สึก หรือทัศนคติพื้นฐาน หรือภูมิหลังของคนแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน

ผลการวิเคราะห์ไม่มีปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก

4. ด้านการใช้สำนวนโวหาร

สำนวนโวหาร หมายถึง ชั้นเชิง สำนวนแต่งหนังสือ หรือ ถ้อยคำที่เด่นเป็นสำบัดสำนวน โวหารเป็นกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะ เป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนก็ตาม หากผู้ใช้ภาษารู้จักเลือกโวหารอันแยบคาย ฉลาดเลือกสรรคำ เนื้อความ มาใช้อย่างเหมาะสมก็จะทำให้บรรลุเป้าหมายของการใช้ภาษา

ผลการวิเคราะห์การใช้สำนวนโวหารในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก ได้ผลปรากฏเป็นบรรยายโวหาร เพราะเป็นโวหารที่ใช้เขียนเล่าเรื่อง เหตุการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับวิบากของพระพุทธเจ้าในชาติต่าง ๆ ก่อนที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

จากผลการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เพื่อสร้างแบบฝึกภาษาล้านนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า การสร้างคำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก เกิดจากการนำคำเดิมในภาษามาประกอบกันด้วยการประสมคำ และซ้อนคำ และเรียกว่าคำประสม และคำซ้อนตามลำดับ ส่วนคำซ้ำไม่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ทั้ง 2 ลักษณะ เป็นจุดประสงค์ของการสร้างคำขึ้นใช้ให้เพียงพอแก่การสื่อสารซึ่งรวมทั้งการตอบสนองต่อการแสดง ความหมายที่เน้นย้ำ ให้ภาพพจน์ การหลากคำ ตลอดจนความไพเราะในภาษา

การสร้างคำประสมในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากทำให้ได้คำใหม่ในภาษา เป็นการเพิ่มวงศัพท์เพื่อประโยชน์ในการใช้ภาษาได้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยคำประสมที่ได้จะยังคงทำหน้าที่ของคำได้ในประโยค เช่นเดียวกับภาษาไทยทั่วไป ทั้งยังทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของการนำคำในภาษามาสร้างเป็นคำใหม่ที่มีความหมายถึงสิ่งต่างๆ สิ่งเดียวกันแต่เรียกใช้แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ส่วนคำซ้อน พบว่า การสร้างคำแบบคำซ้อนในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากนั้นจะมีน้อยกว่าคำประสม โดยคำที่นำมาซ้อนนั้นจะเป็นทั้งคำไทย และคำภาษาล้าน โดยไม่จำกัดพยางค์ของคำ ในการซ้อนคำนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้คำหนึ่งเป็นคำไขความหมายของอีกคำหนึ่งเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการซ้อนคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันและความหมายในกลุ่มเดียวกันอีกด้วย

ส่วนการใช้คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากนี้ ซึ่งมีปรากฏทั้งคำนาม คำลักษณนาม คำสรรพนาม คำกริยาและคำสันธาน คำเหล่านี้มีลักษณะการประกอบเข้าเป็นประโยคเช่นเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน แต่ก็สามารถเห็นลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ในภาษาล้านนาไทย

ด้านความหมายของคำ ในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ก็ยังพบว่ามีการใช้ความหมายโดยตรง ความหมายเชิงอุปมา ความหมายแฝง ความหมายตามบริบท อีกด้วย ส่วนความหมายจิตประหวัดนั้น ไม่ปรากฏมีในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

แนวทางในการสร้างแบบฝึกภาษาล้านนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
จากผลการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เรื่อง มหาวิบาก เพื่อสร้างแบบฝึกภาษาล้านนา
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

จากผลการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก เพื่อสร้างแบบฝึกภาษาล้านนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้ศึกษาได้นำผลการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากในด้านการสร้างคำ การใช้คำ ความหมายของคำ และสำนวนโวหาร มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบฝึกภาษาล้านนา โดยให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ปีพุทธศักราช 2542 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 4 แบบฝึก ดังนี้

แบบฝึกภาษาล้านนาที่ 1 การสร้างคำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง
จุดประสงค์ เพื่อให้ นักเรียนสามารถบอกคำประสมและคำซ้อนได้ถูกต้องตามแบบ
 สร้างคำ

แนวการสร้างแบบฝึก

จากผลการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก มีลักษณะการสร้างคำ เช่นเดียวกับภาษาไทยทั่วไป ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความคิดว่าควรให้นักเรียนได้ฝึกฝนถึงวิธีการสร้างคำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองได้ถูกต้อง จึงนำคำประสมและคำซ้อนมาสร้างแบบฝึกโดยให้นักเรียนเลือกบอกคำที่กำหนดให้

แบบฝึกภาษาล้านนาที่ 2 การใช้คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง
จุดประสงค์ เพื่อให้ นักเรียนสามารถจัดหมวดหมู่ชนิดของคำได้ถูกต้องตามแบบ
 การใช้คำ

แนวการสร้างแบบฝึก

จากผลการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก มีลักษณะการนำคำที่ปรากฏอยู่ในภาษาล้านนาไปใช้ในประโยค โดยทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกับชนิดของคำไทยทั่วไป คือ คำนาม คำลักษณะนาม คำสรรพนาม คำกริยา และคำสันธาน ผู้ศึกษาจึงได้นำคำเหล่านั้นมาสร้างแบบฝึก เพื่อเป็นการให้นักเรียนได้ฝึกจัดหมวดหมู่การใช้คำได้ถูกต้อง

แบบฝึกภาษาถิ่นที่ 3 ความหมายของคำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้พิจารณาลักษณะความหมายของคำที่ปรากฏได้ถูกต้อง

แนวการสร้างแบบฝึก

จากผลการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก พบว่าคำที่ใช้อยู่มาใช้เป็นความหมายใหม่แบ่งเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายโดยตรง ความหมายเชิงอุปมา ความหมายแฝง ความหมายตามปริบท ผู้ศึกษาจึงได้นำคำมาสร้างแบบฝึก เพื่อเป็นการให้นักเรียนได้พิจารณาคำได้ถูกต้อง

แบบฝึกภาษาถิ่นที่ 4 การใช้สำนวนโวหารในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง

จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนสามารถบอกลักษณะสำนวนโวหารได้

แนวการสร้างแบบฝึก

ผลการวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก พบว่ามีสำนวนโวหารเพียง 1 สำนวน คือ บรรยายโวหาร ผู้ศึกษาจึงได้ยกตัวอย่างประโยคมา 1 ประโยคมาสร้างแบบฝึก เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนบอกลักษณะของโวหารได้ถูกต้อง